

Domov

Ludwigsburg

Únor 1933

Fritz Bauer věděl, že je nacisté sledují od chvíle, kdy se spolupořadatelé rozvinuli své prapory a vykročili chladnými, potemnělými ulicemi Ludwigsburgu. Byla neděle 26. února 1933. O týden dříve nový říšský kancléř Adolf Hitler vyhlásil volby, aby získal většinu pro NSDAP v německém parlamentu, Reichstagu. Bauer a jeho malá skupina šedesáti stárnoucích veteránů první světové války a továrních dělníků vyšli do ulic, aby získali podporu pro demokratický řád země, který se zavázali chránit jako členové milice Reichsbanneru (myšlena paramilitární organizace Reichsbanner Schwarz-Rot-Gold, v níž dominovali členové sociální demokracie; pozn. překladatele). Bauer nevěděl, zda Hitler splní své výhrůžky o zrušení ústavy s cílem zbavit zemi Židů a socialistů. Nepochyboval však o tom, že pokud Hitler zvítězí, nacisté se pustí do svých nepřátel. A on, jako židovský soudce a otevřený kritik, mezi nimi jistě bude.¹

Devěťadvacetiletý Bauer už stihl upoutat jejich pozornost poté, co byl jmenován předsedou Reichsbanneru ve spolkové zemi Württembergsko a začal v zakouřených posluchárnách, pánských klubech a pivnicích Stuttgartu burcovat proti Hitlerovi. „Bauer,“ poznamenal jeden nacistický informátor, „[agituje] s pravou židovskou nestydatostí při každé příležitosti proti národněsocialistickému hnutí. Jeho zbraně (...): nenávisť, lži a pomluvy.“²

Bauer byl jistě působivým řečníkem. Mimo jeviště mohl být plachý a nesmělý, štíhlý, křehký muž v obleku, který mu byl zjevně velký, člověk s hlavou neustále zabranou do knihy, zatímco kráčel po ulici a vyhýbal se lampám. Když se poprvé nabídl, že bude vést kampaň za sociální

demokraty, hlavní progresivní stranu Výmarské republiky, místní stranický předák Kurt Schumacher při pohledu na Bauerův doktorský titul z práva, jeho jemné čelisti a při znalosti jeho sklonu citovat Goetha poznamenal: „Dělníci nemají intelektuály rádi.“ Jenže Bauer vytrval a Schumacher, ohromen jeho tichým charismatem a zjevnou vnímavostí k utrpení druhých, souhlasil, že mu dovolí vystoupit na několika shromážděních. Výsledek ho překvapil: Jakmile Bauer vystoupil před dav, rozlétl se a vzplanul; ta proměna na pódiu byla natolik překvapivá, vzpomínal jeden současník, že jeho slova působila jako elektrický výboj.³

Fritz Bauer, asi 20. léta.
Se svolením Marit Tiefenthalové

Bauer vycítil neklid svých mužů, když je vedl kolem upravených, hákovými kříži vyzdobených výloh v Ludwigsburgu. Nacisté je už nejspíš sledovali, zapisovali si, kdo tam je, a svolávali místní oddíly hnědokošiláků, příslušníků SA, Hitlerovy polovojenské organizace, aby se jim postavily. Bauer povzbuzoval své muže na shromážděních v dělnických čtvrtích Pflugfelden, Eglosheim, Hoheneck a nakonec v Ossweilu, jak nejlépe dokázal. Společně skandovali „Sláva svobodě“. Teď se jejich dech v chladném večerním vzduchu srážel v obláčcích páry. Bauer věřil, že hájit Výmarskou republiku stojí za to riziko. Ústava republiky, sepsaná po první světové válce, garantovala všeobecné volební právo a práva na svobodu projevu a shromažďování. Dělníci získali ochranu

osmihodinové pracovní doby a lepší přístup ke zdravotní péči, zatímco hnutí za práva gayů v zemi otevřeně volalo po dekriminlizaci homosexuality.⁴

Přesto Bauer nikdy nezapomněl na temnější stránku republiky. Jako Žid studující v Mnichově byl na počátku dvacátých let vyloučen z většiny studentských spolků. Sledoval, jak jeho pravicově orientovaní spolužáci proudí na Hitlerovy pivnicové projevy a pak se valí do ulic, aby hledali socialisty a Židy, které by zbili. Tyto zkušenosti přiměly Bauera najít svůj politický hlas, nejprve tím, že v kampusu burcoval studenty, aby přijali „tolerantní způsob života“, a poté tím, že se připojil k sociálně demokratické straně. Stalo se tak v okamžiku, kdy ve Stuttgartu odstartoval svou právníckou kariéru a podpora nacistické strany po Velké hospodářské krizi roku 1929 prudce rostla.⁵

Padla noc a pochodující se vraceli nacistickým územím zpět k vlakovému nádraží v Ludwigsburgu. V okamžiku, kdy procházeli kolem tržiště, si Bauer všiml policie. Pak zaslechl výkřik plný hněvu a najednou se na ně vrhla banda rudolícíh, uhlazených hnědokošiláků. Bauer uvízl ve zmítajícím se sevření těl. Nacisté hnali příslušníky Reichsbanneru dolů z kopce k nádraží, kde policie konečně zapískala na píšťalky, aby zasáhla.⁶

Následujícího rána zpět ve Stuttgartu, bylo to pondělí, se Bauer oholil, upravil si vlasy a chystal se k soudu. Měl štěstí, že na něm nebyly patrné žádné stopy střetu, ale i to se zdálo být jen malou starostí, když uvažoval, co by se stalo, kdyby nacisté vyhráli volby. Je odhodlán dál bojovat, nebo dokonce jít kvůli svým přesvědčením do vězení? Jeho myšlenky se nepříjemně stočily k důvodům, proč by si pro něj nacisté mohli přijít. Politický aktivismus nebyl zločin, alespoň zatím ne. Jeho milostný život, to byla jiná věc. Nemyslel si, že by věděli, že je gay – bylo to tajemství, které sdílel jen s několika přáteli. Přesto si nemohl být jistý; policie pravidelně sledovala oblíbená místa seznamování v parcích a na veřejných pisoárech.⁷

Bauer se také obával o své rodiče, s nimiž stále žil v prostorném bytě na Wiederholdstrasse. Snažil se je chránit před nacistickou nenávistí, kterou už přitahoval, a to jak kvůli nim samotným, tak proto, že jeho otec Ludwig nesouhlasil se socialistickým přesvědčením svého syna. Ludwig

byl malý muž s výraznou dolní čelistí, zastřiženým knírkem a špendlíkovými očima, který se ve svých pětácti letech přihlásil dobrovolně na frontu Velké války. Vědomí, že Židé jako on bojovali za Německo, v něm probouzelo pocity hrdosti a dbal na to, aby Fritzovi a jeho mladší sestře Margot předal svou víru v otčinu a přesvědčení o povinnosti a poslušnosti. Jako dítě sedával Bauer v hrůze u jídelního stolu a čekal na výprask za nějaké provinění – příliš rychlý pohyb ruky nebo snad nevhodně pronesené slovo. Ludwig, nyní třiašedesátiletý, neměl rád Hitlerovy hrubé řeči o *Volku* a rasové čistotě a uráželo ho, že nacisté odmítají uznat oběti židovských vojáků. Ovšem sám byl skeptický vůči demokracii – minimálně té výmarské –, kterou považoval za vnucenou spojenci po porážce země a zcela neněmeckou. Jako mnozí Židé byl i on přesvědčen, že nacistické antisemitské běsnění pomine, a povšechně souhlasil s Hitlerovým slibem ukončit politické štěpení a obnovit slávu Říše.⁸

Bauer s kamarádem, zhruba 20. léta 20. století.
Se svolením Marit Tiefenthalové

Ludwigovy hodnoty odrážely politiku dřívější generace, která dospěla po německém sjednocení v roce 1871. Kancléř Otto von Bismarck prosadil autoritářský styl vlády v jinak roztržité směsi německých států a knížectví a prosazoval německý jazyk a kulturu jako sjednocující sílu. Židům byla udělena plná rovnost v právním slova smyslu a rodiny

jako Bauerovi využily rychlé industrializace a vzniku masové společnosti k růstu svých podniků. Pro Ludwiga Hitler představoval návrat pořádku.⁹

Ludwig Bauer, asi 20. léta.
Se svolením Marit Tiefenthalové

Ella Bauerová, asi 20. léta.
Se svolením Marit Tiefenthalové

Bauer měl blízko ke své matce Elle, o jedenáct let mladší než Ludwig, tiché rozhodné ženě, která utěšovala malého Fritze po manželských záchvatech zuřivosti. Ella pocházela z rodiny rabínů z Tübingenu, a přestože nechala převládnout Ludwigovy sekulární názory, její spiritualismus prostupoval celou domácností. Rodina byla členy místní synagogy a dodržovala Pesach i další významné svátky; Bauer pravidelně vystupoval v liberální židovské organizaci a byl pokladníkem její mládežnické skupiny. Cítil, že Ella důvěřuje jeho úsudku, a sdílel s ní většinu věcí, dokonce i svou homosexualitu.

Často nacházel Ellu ráno v kuchyni s připravenou kávou, kterou si dal spolu s cigaretou coby snídani. Pak se vydal dolů z kopce do práce, procházel kolem rodinného textilního podniku na Seestrasse a přes Kriegsbergstrasse, hlavní městskou třídu, do Schlossgartenu, elegantního parku lemovaného topoly a platany.¹⁰ Stuttgart byl největším městem jihozápadního Německa, sice stále provinčním ve srovnání s Berlínem, ale neméně proměněným silami modernity. Město postavilo svůj první mrakodrap, šestnáctipatrovou věž Tagblatt, s rychlovýtahem a vyhlídkovou galerií, odkud si návštěvníci mohli vychutnat panorama: hrázděné domy starého města, velkolepou radnici, lesknoucí se skleněnou budovu židovského obchodního domu Schocken a nízké kopce po všech